

17. Вовк Ю. Я., Вовк І. П., Пришляк В. Р. Можливість застосування блокчейн технологій в системі забезпечення безпеки дорожнього руху. *Безпека дорожнього руху: правові та організаційні аспекти* : матеріали XII Міжнародної науково-практичної конференції (в авторській редакції), (м. Кривий Ріг, 17 листопада 2017 року). Кривий Ріг, 2017. 291 с.

18. Козоріз В. П. Уроки Харківської трагедії. Роль органів місцевого самоврядування у підвищенні безпеки дорожнього руху. *Безпека дорожнього руху: правові та організаційні аспекти* : матеріали XII Міжнародної науково-практичної конференції (в авторській редакції), (м. Кривий Ріг, 17 листопада 2017 року). Кривий Ріг, 2017. 291 с.

19. Тичина Д. М. Удосконалення діяльності прокуратури в державному механізмі запобігання злочинам в Україні. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2017. № 1(102). С. 88–98.

20. Мозоль С. А. Заходи забезпечення кримінологічної безпеки. *Європейські перспективи*. 2018. № 2. С. 102–107. URL: <http://ep.unesco-socio.in.ua/wp-content/uploads/archive/EP-2018-2/EP-2018-2.pdf>.

21. Вознюк А. А. Концептуальні засади запобігання суспільно небезпечним діянням. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2016. № 2(99). С. 156–165.

УДК 340.5:343.35

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2022.3.41>

НАЛУЦИШИН В.В., НАЛУЦИШИН В.В.

**ВИДИ КОРУПЦІЙНИХ ЗЛОЧИНІВ
(НА ПРИКЛАДІ ФРАНЦУЗЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ)**

**TYPES OF CORRUPTION CRIMES
(ON THE EXAMPLE OF THE FRENCH REPUBLIC)**

У статті досліджено сучасний стан кримінально-правової протидії корупційним злочинам у Французькій Республіці. Констатовано, що Франція є державою з розвинутою правовою системою та добре продуманим антикорупційним законодавством. Акцентовано увагу на те, що антикорупційні норми французького законодавства містяться у низці законів. Головним законом, який передбачає кримінальну відповідальність за корупційні діяння, є КК Франції (Code pénal). Зазначено, що норми французького кримінального законодавства, спрямовані на боротьбу з корупцією, є досить різноманітними. Виокремлено види корупційних злочинів: 1) корупція як досягнення надання будь-якої вигоди для себе чи будь-кого шляхом нелегальних змов; 2) використання своєї посади в особистих інтересах для отримання доходів чи будь-яких цінностей (хабарництво); 3) використання свого впливу на прийняття рішень з метою отримання або надання вигоди (торгівля впливом); 4) фаворитизм (перевага); 5) втручання у вирішення справи, в якій є особистий інтерес. Звернуто увагу на те, що в КК Франції достатньо ґрунтовно регламентована відповідальність публічних посадових осіб за хабарництво у різних його формах. Предметом хабара можуть бути як майнові, так і немайнові блага (обіцянки, подарунки, будь-які переваги чи пільги та інше). Різновидом хабарництва є торгівля впливом. Встановлено відповідальність за різні види незаконного одержання

© НАЛУЦИШИН В.В. – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри кримінального права та процесу (Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова)

© НАЛУЦИШИН В.В. – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінального права та процесу (Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова)

майнової вигоди. Передбачено кримінальну відповідальність за пасивну та активну корупцію та торгівлю впливом з боку публічних посадових осіб міжнародних організацій та публічних посадових осіб іноземних держав. Відмічено, що за дії, що розглядаються, до кримінальної відповідальності може бути притягнуті як фізичні, так і юридичні особи. За результатами дослідження зроблено висновок про необхідність детального вивчення складів злочинів корупційного спрямування за КК Франції з метою реалізації власної антикорупційної стратегії. Резюмовано, що нормотворчий досвід Франції щодо відповідальності юридичних осіб за скоєння злочинів корупційного спрямування заслуговує на увагу та запозичення.

Ключові слова: *корупція, кримінальне законодавство, кримінальний кодекс Франції, корупційні злочини, хабар, торгівля впливом, майнова вигода.*

The article examines the current state of criminal-legal counteraction to corruption crimes in the French Republic. It was established that France is a country with a developed legal system and well-thought-out anti-corruption legislation. Attention is focused on the fact that anti-corruption norms of French legislation are contained in a number of laws. The main law that provides for criminal liability for acts of corruption is the Criminal Code of France (Code penal). It is noted that the norms of French criminal law aimed at combating corruption are quite diverse. The types of corruption crimes are distinguished: 1) corruption as the achievement of providing any benefit for oneself or anyone through illegal conspiracies; 2) using one's position in personal interests to obtain income or any valuables (bribery); 3) using one's influence on decision-making in order to receive or provide benefits (trading influence); 4) favoritism (advantage); 5) interference in the resolution of a case in which there is a personal interest. Attention was drawn to the fact that in the Criminal Code of France, the liability of public officials for bribery in its various forms is sufficiently thoroughly regulated. The subject of a bribe can be both property and non-property benefits (promises, gifts, any advantages or benefits, etc.). Influence trading is a type of bribery. Responsibility for various types of illegal acquisition of property benefits has been established. Criminal liability is provided for passive and active corruption and influence peddling by public officials of international organizations and public officials of foreign states. It is noted that both physical and legal entities may be held criminally responsible for the actions under consideration. Based on the results of the research, a conclusion was made about the need for a detailed study of the composition of corruption-related crimes under the Criminal Code of France in order to implement its own anti-corruption strategy. It is summarized that the rule-making experience of France regarding the responsibility of legal entities for committing corruption-related crimes deserves attention and borrowing.

Key words: *corruption, criminal legislation, criminal code of France, corruption crimes, bribery, trading in influence, property gain.*

Корупція – одна з найгостріших проблем для будь-якої сучасної держави. Основна небезпека цього явища у тому, що вона негативно впливає як на процес правового регулювання суспільних відносин, так і на основи державного устрою. Крім того, злочини корупційної спрямованості перебувають у тісному взаємозв'язку з іншими суспільно небезпечними діяннями та сприяють поширенню злочинності в цілому.

У міжнародних документах термін «корупція» став використовуватись із 50-х р.р. минулого століття. В даний час у документах ООН та регіональних міжнародних організацій, у тому числі Ради Європи, корупція визначається як зловживання владою для отримання вигоди в особистих цілях, на користь третіх осіб та груп.

Корупційна злочинність існує у всіх зарубіжних державах, її міжнародний характер загально визнаний. У міжнародно-правових документах корупційна злочинність обумовлена як одна із всесвітніх проблем у сфері забезпечення міжнародного правопорядку.

Французька Республіка є державою з розвинутою правовою системою та добре продуманим антикорупційним законодавством. Як фундатор Європейського Союзу, Франція є учасником усіх основних міжнародних конвенцій: Конвенції ООН проти корупції (з 2005 р.), Конвенції Європейського Союзу проти корупції посадових осіб Європейського співтовариства та посадових

осіб держав – членів Європейського Союзу (з 1999 р.), Конвенції Організації з економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) щодо боротьби з підкупом іноземних посадових осіб при здійсненні міжнародних комерційних угод (з 1999 р.), Конвенції Ради Європи про кримінальну відповідальність за корупцію та Додаткового протоколу до неї (з 2008 р.) та Конвенції Ради Європи щодо цивільно-правової відповідальності за корупцію.

За результатами оцінювання рівня корумпованості країн і регіонів світу, у 2021 році в Індексі сприйняття корупції міжнародної організації Transparency International Франція посіла 22-те місце зі 180 країн, що досліджувалися (71 бал зі 100 можливих) [1].

Антикорупційні норми французького законодавства містяться у низці законів. Головним законом, який передбачає кримінальну відповідальність за корупційні діяння, є Кримінальний кодекс Франції (Code pénal). У ньому містяться склади конкретних злочинів та передбачається покарання за їх скоєння. Норми французького кримінального законодавства, спрямовані на боротьбу з корупцією, є досить різноманітними. На сьогодні законодавством передбачаються корупційні злочини не лише у відносинах із публічною адміністрацією, а й у відносинах між приватними особами.

Загалом КК Франції визначається понад 20 різних видів злочинів корупційного спрямування. Їх можна згрупувати наступним чином:

- 1) корупція як досягнення надання будь-якої вигоди для себе чи будь-кого шляхом нелегальних змов;
- 2) використання своєї посади в особистих інтересах для отримання доходів чи будь-яких цінностей (хабарництво);
- 3) використання свого впливу на прийняття рішень з метою отримання або надання вигоди (торгівля впливом);
- 4) фаворитизм (перевага);
- 5) втручання у вирішення справи, в якій є особистий інтерес.

Достатньо докладно регламентована відповідальність публічних посадових осіб за *хабарництво*. Відповідальність за вказані діяння передбачена в Главі II «Злочини проти державного управління, скоєні особами, що виконують громадські функції» Розділ III «Злочини проти державної влади» в Книзі IV «Злочини та проступки проти нації, держави та громадського спокою» КК Франції.

Так, за ст. 432-10 КК Франції діяння, вчинене будь-якою особою, яка володіє державною владою або виконує обов'язки по державній службі, що виражається в отриманні, вимозі чи у дачі наказу про збір як мита або внесків, податків або державних зборів суми, яка, як їй відомо, не підлягає оплаті чи перевищує належну, карається п'ятьма роками тюремного ув'язнення та штрафом у розмірі 500 000 євро, сума якого може бути збільшена до подвійного розміру суми, отриманої внаслідок скоєння діяння.

В ст. 432-11 КК встановлено відповідальність за *пасивну корупцію* та *зловживання впливом, вчинені особами, які виконують державні функції*. Зокрема, діяння вчинене будь-якою особою, яка володіє публічною владою, або виконує обов'язки по державній службі, володіє виборчим мандатом, що виражається у вимаганні або прийнятті, без законних підстав, у будь-який час, прямо чи опосередковано, пропозицій, обіцянок, пожертвувань, подарунків чи переваг будь-якого роду для себе чи для інших:

1. Або заради вчинення чи утримання від виконання дії своєї функції, своєї місії чи свого мандата або за сприяння своєї функції, своєї місії чи свого мандата;
2. Або за зловживання чи зловживання своїм реальним чи передбачуваним впливом з метою отримання від державного органу влади або управління нагород, посад, контрактів чи будь-якого іншого сприятливого рішення.

Вказане діяння карається десятьма роками тюремного ув'язнення та штрафом у розмірі 1 000 000 євро, сума якого може бути збільшена вдвічі від доходу від злочину. Штраф збільшується до 2 000 000 євро або, якщо він перевищує цю суму, до дворазового розміру доходу від злочину, коли злочини, передбачені цією статтею, вчиняються організованою групою [2].

У законодавстві Франції не передбачено складу кримінального правопорушення «зловживанням службовим становищем», оскільки це поняття включено до визначення складу кількох злочинів (неправомірне присвоєння громадських коштів, незаконна колізія інтересів, фаворитизм).

Встановлено відповідальність за різні види *незаконного одержання майнової вигоди*. Так, факт прийняття, отримання або збереження, прямо чи опосередковано, особою яка володіє державною владою або наділеною державною місією, або особою, наділеною державною виборчою

посадою, інтересу, який може поставити під загрозу її неупередженість, незалежність чи об'єктивність у компанії чи діяльності якої вона на момент скоєння діяння повністю чи частково відповідає за забезпечення нагляду, управління, ліквідації чи оплати, карається п'ятьма роками тюремного ув'язнення і штрафом у вигляді 500 000 євро, сума якого може бути збільшена вдвічі порівняно з доходом від злочину (ст. 432-12 КК).

Публічним посадовим особам, протягом трьох років після залишення посади, забороняється брати участь своєю працею, капіталом, консультуванням у якомусь із приватних підприємств, за якими особі відповідно до колишньої посади було доручено забезпечити нагляд чи контроль, укласти угоду з цим підприємством будь-якого характеру або надати свій висновок щодо операцій, що здійснюються таким підприємством. Дане злочинне діяння карається каратись позбавленням волі на три роки та штрафом у розмірі 200 000 євро, сума якого може бути збільшена вдвічі до суми доходу від злочину (ст. 432-13 КК) [2].

Караються також інші корисливі зловживання владою посадових осіб, зокрема: вимога, накази стягувати або прийняття як плати внесків, державних податків або зборів будь-якої суми, яка не може належати або перевищує ту, що належить; надання чи спроба надання необґрунтованої переваги будь-якій стороні, яка бере участь в укладанні договору з державою, в порушення нормативних актів, що гарантують свободу доступу та рівність кандидатів, тощо.

Активну корупцію віднесено до посягань на державне управління, що здійснюються приватними особами. Це злочинне діяння (ст. 433-1 КК) полягає в прямій або непрямій пропозиції без законних на те підстав у будь-який момент обіцянок, подарунків, презентів або будь-яких переваг з метою домогтися від особи, яка має публічну владу, виконує обов'язки по державній службі чи володіє виборчим мандатом, щоб вона:

1. Вчинила або утрималась від вчинення будь-якого діяння, що входить до складу повноважень чи обов'язків, чи обґрунтованого її мандатом, чи діяння, вчинення якого є полегшенням посадою, що вона обіймає, обов'язками, що вона виконує, чи мандатом.

2. Або зловживала своїм впливом, дійсним або уявним, з метою домогтися від державного органу влади чи управління нагород, посади, угод або будь-якого іншого сприятливого рішення. Вказане діяння карається десятьма роками тюремного ув'язнення та штрафом у розмірі 1 000 000 євро, сума якого може бути збільшена вдвічі від доходу від злочину

Такі самі покарання застосовуються до призначення особі, яка володіє публічною владою, виконує обов'язки по державній службі чи володіє виборчим мандатом, що вимагає, без законних на те підстав, у будь-який момент, опосередковано чи безпосередньо, обіцянок, подарунків, презентів або будь-яких переваг заради вчинення або утримання від вчинення будь-якого діяння, вказаного у п. 1, або щоб зловживати чи зловживати своїм впливом за умов вказаних у п. 2. Штраф збільшується до 2 000 000 євро або, якщо він перевищує цю суму, до подвійного доходу, отриманого злочинним шляхом, якщо злочини, передбачені цією статтею, вчинені організованою групою [2].

Франція належить до тих країн, які криміналізували таке діяння, як *торгівля впливом* (ч. 1 ст. 433-2 КК). Відповідальність за нього несе не лише посадова, а й будь-яка інша особа, яка вимагає або приймає винагороду за використання свого реального чи уявного впливу на органи державної влади та управління, щоб домогтися від них тих чи інших сприятливих рішень на користь замовника. За торгівлю впливом встановлено покарання у вигляді п'яти років тюремного ув'язнення та штрафом у розмірі 500 000 євро, сума якого може бути збільшена до подвоєння доходів від злочину.

Таке ж покарання загрожує і тому, хто пропонує як добровільно, так і у відповідь на незаконні вимоги (тобто на вимагання) будь-яку винагороду особам, які мають реальну чи уявну можливість вплинути на органи державної влади та управління з метою отримання певних вигод (ч. 2 ст. 433-2 КК) [2].

Крім вищеперахованих загальних складів злочинів, кримінальне законодавство Франції передбачає і кілька *спеціальних складів дачі та отримання хабара*. Виділяються спеціальні види хабарництва, вчиненого магістратом, присяжним засідателем або будь-якою іншою особою, яка засідає в якомусь судовому органі, арбітром або експертом, запрошеним або судом, або сторонами, або особою, на яку судовою владою покладено обов'язок примирення або посередництва, що виражається у прямій або непрямій вимозі або прийнятті, без законних на те підстав, у будь-який момент підношень, обіцянок, подарунків, презентів або будь-яких переваг для вчинення або утримання від скоєння будь-якої дії, що входить до кола його обов'язків. Зазначене правопорушення (ч. 1 ст. 434-9 КК) карається десятьма роками позбавлення волі та штрафом у розмірі 1 000 000 євро, сума якого може бути збільшена до подвоєння доходу, одержаного злочинном.

В разі вчинення правопорушення суддею на користь або на шкоду особі, щодо якої ведеться кримінальне переслідування, покарання збільшується до п'ятнадцяти років тюремного ув'язнення та штрафу у розмірі 225 000 євро (ч. 3 ст. 434-9 КК).

Кримінальне законодавство Франції поширюється і на *корупційну діяльність у недержавному секторі*. Так, частина 1 статті 445-1 КК Франції передбачає кримінальну відповідальність за надання будь-якої винагороди особі, яка не є посадовою особою, представником влади та не виконує завдання органу державної влади, але займає керівну посаду в будь-якій недержавній організації або юридичній особі, за скоєння чи утримання від скоєння дій порушення закону чи своїх професійних чи договірних зобов'язань. Вказане карається п'ятьма роками тюремного ув'язнення та штрафом у розмірі 500 000 євро, сума якого може бути збільшена вдвічі від доходу від злочину. Відповідальність за цією статтею несуть як фізичні, так і юридичні особи (ст. 445-4 КК) [2].

За хабарництво в недержавному секторі фізичним особам поряд з основними можуть бути призначені такі додаткові покарання (стаття 445-3):

- 1) тимчасова поразка в політичних, цивільних або сімейних правах на строк до десяти років (вона включає, наприклад, позбавлення активного та пасивного виборчого права, права виступати в якості експерта або свідка в суді, позбавлення права бути опікуном та піклувальником та ін.);
- 2) заборона обіймати певні посади або займатися певною професійною чи громадською діяльністю, при здійсненні або у зв'язку з якою і був скоєний злочин, на строк до п'яти років,
- 3) конфіскація засобів скоєння злочину та незаконно нажитого майна;
- 4) афішування, тобто, поширення через засоби масової інформації винесеного судом рішення. Суд може вказати на афішування всього прийнятого рішення або його частини або короткого коментаря.

У процесі імплементації міжнародних норм було внесено багато змін до антикорупційного французького законодавства. Основні з них було внесено Законом від 13 листопада 2007 року № 2007-1598 «Про боротьбу з корупцією». Зокрема, ним до Глава V «Злочини проти державного управління та дії правосуддя Європейських спільнот, держав-членів Європейського Союзу, інших іноземних держав та інших громадських міжнародних організацій» КК Франції було внесено спеціальні норми, що передбачають кримінальну відповідальність за корупційні діяння за участю посадових осіб та суддів держав Європейського Союзу, а також усіх інших держав.

Так, вимога або отримання незаконної винагороди державним службовцям органів Європейського Союзу або національного державного органу держави – члена Європейського Союзу, членом Європейської Комісії, Європейського парламенту, Європейського суду справедливості та Європейського суду аудиторів з метою вчинення чи утримання від вчинення будь-якої дії по службі карається десятьма роками тюремного ув'язнення та штрафом у розмірі 1 000 000 євро, сума якого може бути збільшена вдвічі порівняно з доходом від злочину (ст.435-1 КК).

Аналогічне покарання передбачене і за дачу хабара особі, яка обіймає державну посаду, що виконує завдання державного органу або наділена виборчим мандатом в іноземній державі або посадовій особі міжнародної організації з метою схилити її до вчинення або утримання від вчинення будь-яких дій по службі, місії чи мандату, або завдяки її функції, місії чи мандату для набуття незаконної переваги (ч.1 ст. 435-3 КК).

Щодо юридичних осіб за скоєння злочинів корупційного спрямування, відповідно до ст. 131-39 КК Франції, може застосовуватись одне або декілька з таких покарань:

- 1) ліквідація, коли юридична особа була створена або, коли злочин чи проступок, для фізичних осіб передбачає покарання у випадку у вигляді позбавлення волі більше ніж три роки, відволікається від своєї мети для вчинення інкримінованих дій;
- 2) безстрокова або терміном не більше п'яти років заборона здійснювати прямо чи опосередковано один чи кілька видів професійної чи громадської діяльності;
- 3) поміщення під судовий нагляд терміном не більше п'яти років;
- 4) безстрокове або терміном не більше п'яти років закриття всіх закладів або одного, або кількох із закладів компанії, що використовуються для вчинення інкримінованих дій;
- 5) безстрокове або терміном не більше п'яти років виключення з участі у державних контрактах;
- 6) безстрокова або терміном не більше п'яти років заборона пропонувати фінансові цінні папери громадськості або допускати свої фінансові цінні папери до торгів на регульованому ринку;
- 7) заборона випускати в обіг чеки, інші, ніж ті, що дозволяють отримувати кошти векселедавцем у присутності платника за переказним векселем, або ті, що засвідчені, або користуватися кредитними картками, на строк не більше п'яти років;

- 8) покарання у вигляді конфіскації на умовах і в порядку, передбачених у статті 131-21;
- 9) оприлюднення винесеного рішення або його розповсюдження в пресі, або будь-якими засобами комунікації для громадськості за допомогою електронних засобів;
- 10) конфіскація тварини, яка була використана для вчинення правопорушення або проти якої було скоєно правопорушення;
- 11) заборона утримувати тварину назавжди або на максимальний період до п'яти років;
- 12) заборона на період не більше п'яти років утримувати будь-яку допомогу, що надається державою [2].

Вважаємо, що детальне вивчення складів злочинів корупційного спрямування за КК Франції є важливим чинником для реалізації Україною власної антикорупційної стратегії. Резюмуємо, що нормотворчий досвід Франції щодо відповідальності юридичних осіб за скоєння злочинів корупційного спрямування заслуговує на увагу та запозичення.

Список використаних джерел:

1. Индекс сприйняття корупції – 2021. Transparency International – Ukraine. URL : <https://ti-ukraine.org/research/indeks-sprjnyattya-koruptsiyi-2021/> (дата звернення: 26.10.2022).
2. Code pénal. URL : https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000006070719/2022-11-03/ (дата звернення: 26.10.2022).

УДК 343.9 (477)

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2022.3.42>

СПІЛЬНИК С.І.

**ЗАСОБИ ТА МЕТОДИ ЗДІЙСНЕННЯ КРИМІНОЛОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ДЕРЖАВНОЇ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ**

**MEANS AND METHODS OF CARRYING OUT CRIMINOLOGICAL ACTIVITIES
OF THE STATE CRIMINAL EXECUTIVE SERVICE OF UKRAINE**

У статті доведено, що об'єктами кримінологічної діяльності ДКВС України є соціально-правові явища на які спрямована така діяльність. До них, зокрема, належать: а) правосвідомість та правова поведінка засуджених; б) правосвідомість та правова поведінка персоналу органів та установ ДКВС України; в) детермінанти вчинення кримінальних правопорушень в місцях несвободи; г) поведінка потенційних жертв кримінальних правопорушень, що знаходяться в місцях несвободи.

Систему кримінологічних заходів, що вживаються органами та установами ДКВС України складають: соціально-виховні заходи, ресоціалізаційні заходи, заходи сприяння засудженим, які готуються до звільнення, наглядові заходи, запобіжні (профілактичні) заходи, освітні заходи, інформаційно-аналітичні заходи, оперативно-розшукові заходи;

Основними засобами здійснення кримінологічної практичної діяльності ДКВС України є норми права, що містяться в нормативно-правових актах різних рівнів правового регулювання, а також методи, які сприяють досягненню мети кримінологічної діяльності. До основних нормативно-правових актів, що регулюють кримінологічну діяльність ДКВС України слід віднести: Кримінально-виконавчий кодекс України від 11.07.2003, Закон України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України» від 23.06.2005, Закон України «Про пробацію» від 05.02.2015, Наказ

© СПІЛЬНИК С.І. – доктор юридичних наук, доцент, заступник керівника Дніпропетровської обласної прокуратури, професор кафедри кримінального права, процесу та криміналістики (Інститут економіки та права Класичного приватного університету)